

# NIDV-informatiebundel

## Inhoud

Samenvatting.....	2
Aandachtspunten waarvoor wij op korte termijn (binnen 6 maanden) aandacht vragen: .....	3
Aandachtspunten waarvoor wij in deze kabinetsperiode aandacht vragen .....	3
Hoofdstuk 1: NIDV en NL-DVI: een beschrijving op hoofdlijnen .....	5
Tot slot van deze hoofdlijn: wat kunt u van de NIDV verwachten? .....	8
Hoofdstuk 2: Onze visie op Defensie en Veiligheid in Rutte IV.....	10
Aandachtspunten korte termijn (< 6 maanden) .....	10
Onderzeeboten .....	10
M-fregatten .....	10
Exportbeleid militair materieel en diensten.....	11
Financieringsproblemen NL-DVI .....	11
Ondersteun Nederlandse deelname EDF .....	11
Space-strategie/agenda Defensie .....	11
Energietransitie van de krijgsmacht .....	12
Aandachtspunten lange termijn/kabinetsperiode .....	12
Afsluitend .....	15

## Samenvatting

De Nederlandse defensie- en veiligheidssector (NL-DVI) telt ongeveer 350 bedrijven en is een middelgrote sector met een omzet van ruim € 5 miljard, waarvan € 3.5 miljard via export wordt gerealiseerd. Circa 190 bedrijven zijn aangesloten bij de NIDV. De sector telt ca. 20.000 banen (FTE) en biedt uitdagend werk aan onder meer MBO-gekwalficeerden. De sector is hoog-innovatief met bijna 40% van de medewerkers actief in *Research and Development* (R&D). Tweederde van alle medewerkers is dan ook hoger of academisch geschoold.

De NL-DVI vormt een onmisbare schakel in onze nationale veiligheidsketen. Zonder industrie van enige relevantie en omvang op eigen bodem zouden onze krijgsmacht, politie, brandweer en inlichtingen- en veiligheidsdiensten volledig afhankelijk zijn van buitenlandse producenten en van de kwaliteit, betaalbaarheid en leveringssnelheid van hun producten en diensten in het bijzonder.

De stichting NIDV is medio jaren '80 van de vorige eeuw gezamenlijk door het bedrijfsleven en de ministeries van Defensie, Economische Zaken en Klimaat en Buitenlandse Zaken opgericht. Doelstelling is het bevorderen van de inschakeling van het Nederlandse bedrijfsleven bij het ontwerpen, produceren, instandhouden en afstoten van materieel en diensten op het gebied van Defensie en Veiligheid.

De NIDV zet zich in voor een NL-DVI die hoogwaardige R&D verricht en innovatieve producten en diensten levert. Een DVI die op enkele terreinen complete (wapen-)systemen ontwerpt en bouwt, zoals in de maritieme en sensorsector, en daarnaast deelsystemen en -diensten ontwikkelt en produceert. Bij het laatste gaat het met name om cyber, informatie- en communicatie, lucht- en ruimtevaart en grondgebonden optreden. De sector staat gereed om de transformatie van de krijgsmacht te helpen uitvoeren.

De activiteiten van de NIDV worden bekostigd door de contributies van de deelnemers. De overheid, de EU en de Navo ondersteunen onze activiteiten door bijvoorbeeld bijeenkomsten en demonstraties op defensielocaties te faciliteren en door aan de kosten voor beurzen in het buitenland gedeeltelijk bij te dragen. De NIDV heeft geen winstoogmerk. De NIDV bestaat uit een bestuur en een bureau. Het bestuur telt twaalf leden, het bureau (gemiddeld) 8 FTE, gecompleteerd door een kleine buitenschil van specialisten.

De NL-DVI kent een kleine, belangrijke thuismarkt, maar is voor een renderende bedrijfsvoering afhankelijk van export. De praktijk leert dat een mix van nationale en internationale opdrachtgevers nodig is voor een winstgevende omzet in een sterk concurrerende markt. Ondanks pogingen daartoe is deze markt nog steeds geen *level playing field*. Integendeel, in de meeste landen, ook binnen de EU, vindt volop politieke sturing van projecten plaats. Het doel daarvan is de nationale veiligheid, de nationale defensie technologische en industriële basis en het economisch klimaat in eigen land te

bevorderen.

De recente intensiveringen door Rutte II en III bij Defensie en Justitie en Veiligheid, waardoor de koopkrachtige vraag bij deze ministeries is toegenomen, geven de NL-DVI na vele jaren van krimp enige lucht. Voor de bedrijfseconomische gezondheid van onze sector nu en in de toekomst binnen de (consoliderende) Europese Defensie- en Veiligheidsindustrie achten wij - in aanvulling op bekende onderwerpen als invulling van de Navo 2%-afspraken – uw actie op een aantal punten van groot belang. Wij maken daarbij een onderscheid tussen acties op korte en lange termijn, De onderwerpen die snel uw aandacht vergen, zoals de twee grote marinebouwdossiers, zijn aan vertraging onderhevig. De schepen en boten die moeten worden vervangen hebben het einde van hun operationele en technische levensduur nagenoeg bereikt. De lange aanloop van deze projecten leidt tot extra kosten bij het bedrijfsleven en ondertussen stijgen de materiaal- en andere prijzen. Wij zijn ervan overtuigd dat snelle besluitvorming voor alle partijen verstandig is.

#### **Aandachtspunten waarvoor wij op korte termijn (binnen 6 maanden) aandacht vragen:**

- Maak snel de keuze welk consortium nieuwe onderzeeboten gaat bouwen.
- Rond de besluitvorming over de vervanging M-fregatten zo snel mogelijk af.
- Werk de initiatiefnota “Een gelijk speelveld bij exportvergunningen voor de Europese defensie-industrie” van de voormalige Tweede Kamerleden Bosman en Van Helvert uit (zie bijlage G). Voor inhoudelijke bijdragen is de NIDV beschikbaar.
- Vervolg de gezamenlijke inspanningen gericht op het (blijven) uitvoeren van transacties door de NL-DVI via Nederlandse banken en financiële instellingen.
- Creëer een taskforce voor de Nederlandse inbreng in het *European Defence Fund* (EDF) en maak de middelen daarvoor structureel.
- Publiceer een strategie/agenda voor Defensie in de ruimte.
- Werk met ons samen bij de energietransitie van Defensie.

#### **Aandachtspunten waarvoor wij in deze kabinetsperiode aandacht vragen**

- Bevorder overheidsbrede (diplomatieke en economische) inspanningen voor het positioneren van de NL-DVI in grote internationale materieelprojecten.
- Intensiveer de samenwerking tussen alle ministeries die belast zijn met de veiligheid en breng

(het belang van) veiligheid eenduidig en consistent onder de aandacht van onze bevolking.

- Formeer een projectorganisatie met als doel Defensie zo maximaal mogelijk gebruik te laten maken van (civiele) fondsen en budgetten, zowel nationale als Europese (Groeifonds, etc.).
- Update de Defensie Industrie Strategie 2018. Het beleidsdocument ervaren wij als een belangrijk fundament en goede steun voor onze deelnemers, maar mist concrete doelen en tijdslijnen. Een aantal recente ontwikkelingen verdient het bovendien een plek te krijgen in het beleid. Uitbreiding naar een Defensie- en Veiligheids Industrie Strategie ligt in de rede.
- Zet verder in op internationale samenwerking met Duitsland voor een aantal, vooral landgebonden materieelprojecten.
- Volg voor het toekomstige lucht- en grondgebonden optreden de grote, internationale mega-materieelprojecten.
- Laat de DVI Defensie ontzorgen en ontlasten waar het niet-kernactiviteiten betreft. Pas veel minder het uitgangspunt van bezit toe van wapensystemen, en wissel dat in voor gebruik. Pas daarop het personeelsbeleid aan.
- *Last but not least* vragen wij uw aandacht voor onze samenwerking. Deze is goed, maar kan zich nog verder ontwikkelen. In onze ogen bestaan er reële mogelijkheden tot verder **wederzijds voordeel** door aan tempo alsmede focus & massa bij materieelprojecten en de interactie tussen uw departement en de NL-DVI/NIDV meer aandacht te besteden. Daarmee kan de strategische relatie Defensie – NIDV, zoals beoogd bij de gezamenlijke oprichting van de NIDV, verder vorm worden gegeven, natuurlijk met een belangrijke rol voor andere ministeries.

## Hoofdstuk 1: NIDV en NL-DVI: een beschrijving op hoofdlijnen

De stichting NIDV is in 1984 **gezamenlijk** door de ministeries van Defensie, Economische Zaken en Klimaat en Buitenlandse Zaken en het bedrijfsleven opgericht met als doelstelling het **bevorderen van de (inter-)nationale inschakeling van het Nederlandse bedrijfsleven** bij het ontwerpen, ontwikkelen, produceren, instandhouden en afstoten van materieel en gerelateerde diensten op het gebied van Defensie en Veiligheid.

Samen met kennisinstellingen en overheid vormen bedrijven actief in Defensie en Veiligheid al enige decennia een succesvolle Gouden Driehoek. Het afgelopen decennium is met de onderkenning van het belang van het MKB deze driehoek geëvolueerd naar het '**Gouden Ecosysteem voor Defensie en Veiligheid**'. De NIDV ziet zich daarvan de spil!

Het Nederlandse bedrijfsleven dat actief is op het terrein van Defensie en Veiligheid (NL-DVI) bestaat uit ongeveer 350 bedrijven verspreid over heel Nederland. Het is een middelgrote sector met een omzet op jaarbasis van ruim € 5 miljard, waarvan € 3.5 miljard via export. **Circa 190 bedrijven** zijn deelnemer aan de NIDV. Met name de bedrijven die van oudsher defensieproducten en -diensten leveren zijn (al jaren) aan ons verbonden (zie bijlage A en de Bedrijvengids - NIDV). De sector telt ca. 20.000 banen (FTE) en biedt uitdagend en hoogwaardig werk aan onder meer MBO-gekwalficeerden. Tweederde van al het personeel is hoger of academisch geschoold. Innovatie staat in de sector voorop: ca. 40% van de medewerkers is direct belast met onderzoek en ontwikkeling.

De NL-DVI vormt een **onmisbare schakel** in de Nederlandse veiligheidsketen. Zonder een eigen industriële en R&D-basis zouden de krijgsmacht, politie, brandweer en inlichtingen- en veiligheidsdiensten volledig afhankelijk zijn van buitenlandse onderzoekers, producenten en dienstverleners, en de kwaliteit, innovatie, betaalbaarheid en leveringscondities en -snelheid van hun producten en diensten in het bijzonder.

De ambitie van de NIDV is een NL-DVI die in binnen- en buitenland op verschillende terreinen hoogwaardige producten en diensten en de daaraan voorafgaande R&D kan leveren. Op een enkel terrein voor de integratie/levering van complete (wapen)systemen, waarbij vooral aan de maritieme en sensorsector moet worden gedacht. Op een breder terrein aan een waaier van deelsystemen en -diensten in cyber, informatie- en communicatiesystemen, lucht- en ruimtevaart en grondgebonden systemen. De sector staat gereed om de transformatie van de krijgsmacht te helpen uitvoeren. Een goed en nog steeds courant overzicht van de Nederlandse kennis, technologie en industriële capaciteiten staat opgenomen in de DIS2018. Een belangrijke schakel in de benodigde kennis en technologie is aanwezig bij de kennisinstellingen TNO, KNLR en MARIN, die zijn aangesloten bij de NIDV. De samenvatting van de DIS2018 met dit overzicht is opgenomen in bijlage B.

De kern van de NIDV-activiteiten wordt gevormd door informatieoverdracht aan en dienstverlening alsmede belangenbehartiging voor de NIDV-deelnemers, de Nederlandse overheid en (internationale)

partners. Het gaat daarbij om een intensief tweerichtingsverkeer dat mogelijk is door de strategische relatie tussen de NIDV en de Nederlandse overheid. Enerzijds worden NIDV-deelnemers voorzien van een actueel beeld van lopende en toekomstige programma's en projecten bij die overheid, de EU en Navo. Anderzijds informeert de NIDV de Nederlandse krijgsmacht, politie en andere publieke veiligheidsorganisaties en hun moederdepartementen over innovaties, productontwikkeling en ontwikkel- en maakprocessen binnen de Nederlandse Defensie- en Veiligheidssector.

Naast deze drie hoofdactiviteiten organiseert de NIDV – vaak in samenwerking met de krijgsmacht en politie – *masterclasses* om de kennis bij bedrijven over de Nederlandse defensie- en politieorganisatie te vergroten. Daarbij wordt aandacht besteed aan de wijze waarop Defensie en de politie verwerven. De NIDV organiseert jaarlijks een beurs waar Nederlandse en buitenlandse bedrijven hun producten en diensten etaleren (NEDS, *NIDV Exhibition Defence and Security*). U, leden van de vaste commissies van de Tweede Kamer en CEO's van Nederlandse en buitenlandse DVI-bedrijven zijn graag geziene sprekers op de NEDS.

Over uiteenlopende beleidsvoornemens wordt door ministeries met de NIDV overlegd teneinde de effecten voor de sector te bespreken. De NIDV heeft bijvoorbeeld intensief bijgedragen aan de DIS2018 en de Strategische Kennis- en Innovatie Agenda van het ministerie van Defensie (SKIA2021). Ook is de concept-Defensie Cyber Strategie van commentaar voorzien. De NIDV en het Commissariaat Militaire Productie (CMP) van MINEZK onderhouden een nauw contact en werken waar opportuun samen. De NIDV en de publieke opdrachtgevers overleggen periodiek. In bijlage C treft u een overzicht van de formele en informele overleggen van overheden en NIDV.

Ook andere (belangen-)organisaties in Nederland zijn actief op het terrein van de NL-DVI. In tegenstelling tot de NIDV hebben zij **geen** strategische relatie tot de Nederlandse overheid en in enkele gevallen gaat het om lobbyorganisaties voor de buitenlandse DVI (zie voor meer info bijlage D).

De defensie- en veiligheidsmarkt is groot, gevarieerd en kent vele niches. Om de ondersteuning van het bedrijfsleven zo goed mogelijk vorm te geven en de activiteiten toe te spitsen op de specifieke behoeften van zijn deelnemers, heeft de NIDV verschillende platformen en werkgroepen opgericht. Op dit moment betreft dat platformen gericht op vliegende systemen, marinebouw, grondgebonden systemen en IT. Daarnaast zijn er werkgroepen actief op onderwerpen zoals onbemande vaar/vlieg/voertuigen, militaire ruimtevaart en operationeel-medische technologie. Ook zijn er beleidsplatformen actief die zich richten op logistieke standaarden (ILS), *trade compliance* en Europese projecten. Gewerkt wordt aan de oprichting van een beleidsplatform voor duurzaamheid. Andere vormen van energievoorziening, materialengebruik, afvalverwerking etc. winnen immers - ook in de krijgsmacht, politie en andere veiligheidsorganisaties - sterk aan belang. Dit zijn onderwerpen waarvoor de NIDV-deelnemers innovatieve oplossingen kunnen aandragen.

De NIDV opereert binnen de Nederlandse wet- en regelgeving. Statuten en Huishoudelijk Reglement vereisen dat NIDV-deelnemers daarbinnen functioneren. In de hierboven genoemde NIDV-platformen en -werkgroepen worden de activiteiten afgestemd, vaak met de overheid. Per platform is een reglement opgesteld. Alle NIDV-deelnemers tekenen integriteitsverklaringen. Dat gaat om de “*European Common Industry Standards for the prevention of corruption in the Aerospace and Defence sector*, naar het model van de Europese koepelorganisatie *AeroSpace and Defence Industries Association of Europe* (ASD), waarbij de NIDV is aangesloten. ASD herzielt in 2022 haar standaard, waarna de NIDV die nieuwe standaard gaat gebruiken.

De NL defensie- en veiligheidssector is actief op de Nederlandse markt en daarbuiten. Nederlandse bedrijven handelen binnen de vigerende nationale en internationale exportregels. De thuismarkt kent na decennia van krimp een opleving. De ‘**eigen**’ markt is beperkt van omvang, **maar belangrijk**. Een groot deel van de DVI is voor een renderende bedrijfsvoering **afhankelijk van export**. De praktijk heeft geleerd dat een combinatie van nationale en internationale opdrachtgevers nodig is voor een winstgevende omzet. Ook zijn zo de investeringen voor onderzoek & ontwikkeling van innovatieve producten in een **sterk concurrerende markt** te bekostigen. Van een ‘een open defensie- en veiligheidsmarkt’ is, ondanks pogingen daartoe, nog steeds geen sprake. Er vindt in de meeste landen, ook binnen de EU, intensieve politieke sturing van programma’s plaats met als doel de nationale veiligheid, de nationale Defensie Technologische en Industriële Basis (DTIB) en het economisch klimaat in eigen land te bevorderen. Landen als de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk zijn daar bij uitstek voorbeelden van. Daarbij hoeft het geen betoog dat militaire programma’s vaak *spin off* kennen naar andere economische sectoren. In een recent artikel (bijlage E) wordt nader ingegaan op de verwevenheid van publieke opdrachtgevers en de industrie en de invulling daarvan binnen ons eigen land.

De NIDV onderhoudt voor de ondersteuning van zijn deelnemers **nauwe banden met internationale zusterorganisaties**, ondersteunt handelsmissies en -beurzen en is gezamenlijk met andere Nederlandse organisaties vertegenwoordigd in een ‘belangenbehartigings’-kantoor in Brussel. De NIDV wordt bij handelsmissies en -beurzen ondersteund en werkt nauw samen met de ministeries van Defensie en van Economische Zaken en Klimaat, en in het bijzonder met het Commissariaat Militaire Productie. Ook Nederlandse ambassades dragen bij aan de succesvolle uitvoering van het missie- en beurzenprogramma. Het wordt als een sterke rugwind ervaren als bewindslieden tijdens handelsmissies en -beurzen *acte de presence* geven. Met verschillende zusterorganisaties zijn in de afgelopen jaren de banden aangehaald, vooral die uit België, Duitsland, Frankrijk en Zweden. Met de kleinere zusterorganisaties binnen Europa wordt maandelijks overlegd, vooral om het MKB in deze landen goed te kunnen positioneren. Het NIDV-bureau speelt een actieve rol binnen de Europese koepelorganisatie ASD, onder meer vanwege de aansluiting bij de Europese instellingen en het netwerk met zusterorganisaties en grote Europese bedrijven.



De NIDV investeert in deze samenwerkingsrelaties met het oog op het groeiende belang van de **bi- en multinationale** en **Europese samenwerking**. Dit laatste wordt geïllustreerd door materieelprojecten, zoals nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen voor België en Nederland en nieuwe tankvliegtuigen (MRTT) voor Nederland en een groeiend aantal projecten met andere Europese landen. De toenemende aandacht binnen de EU voor veiligheid en (een zekere) strategische autonomie is ook een belangrijke aanleiding. Met de opstelling van het *European Defence Action Plan* (EDAP) in 2016 en de lancering van het *European Defence Fund in 2021* (EDF) heeft veiligheid en (open) strategische autonomie in het beleid van de EU aan belang gewonnen. Het verbeteren van Europese militaire en defensie technologische en industriële capaciteiten (*European DTIB*) is daarbij een belangrijk speerpunt. Dat wordt bevestigd met het concept Strategisch Kompas waarmee de Hoge vertegenwoordiger van de Europese Unie voor buitenlandse zaken Borrell invulling wil geven aan het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid in Europa. Graag denken wij met u mee om dit Strategisch Kompas, dat in maart 2022 onder Frans voorzitterschap wordt vastgesteld, tot een succes te maken. De bij de NIDV aangesloten bedrijven staan klaar om de gewenste bijdrage met de regering te leveren. **Zonder industrie is er tenslotte geen veiligheid.**

De NIDV bestaat uit een bestuur en een bureau. Het bestuur telt twaalf leden, het bureau (gemiddeld) 8 FTE met een kleine buitenschil van specialisten. Vanaf 1 oktober is voorzitter van het NIDV-bestuur **Angelien Eijsink**, voormalig lid Tweede Kamer namens de PvdA. Het bestuur bestaat naast de voorzitter uit elf vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, waarvan vijf uit het MKB en één uit de kennisinstellingen TNO/NLR/MARIN. Secretaris van het NIDV-bestuur is **directeur NIDV Ron Nulkes** (kolonel KLu b.d.) die ook de leiding heeft over het bureau. Het bureau bestaat uit managementondersteuning, één communicatie- en vier (beleids-)medewerkers die ieder voor één van de dimensies Land, Lucht, Zee en Informatietechnologie verantwoordelijk zijn. De directeur en de beleidsmedewerkers beschikken over een Verklaring van Geen Bezwaar van de MIVD.

De activiteiten van de NIDV worden bekostigd vanuit de **contributies van de deelnemers**. De overheid en de EU ondersteunen een deel van de activiteiten, waarbij te denken valt aan het organiseren van bijeenkomsten en demonstraties op defensielocaties en deelname met bedrijvendelegaties aan beurzen in het buitenland. De NIDV heeft **geen winstoogmerk**.

#### **Tot slot van deze hoofdlijn: wat kunt u van de NIDV verwachten?**

- Onze inzet om de Nederlandse DVI in de ruimste zin van het woord zo goed mogelijk en tegelijkertijd op realistische wijze te positioneren voor overheidsopdrachten op de Nederlandse, Europese en andere markten;
- Goed naar onze deelnemers te luisteren en hun 'issues' en oplossingen tijdig bij de betreffende instanties voor te leggen;
- Onze inzet om bij de NL-DVI aandacht te vragen voor en steun te geven aan tijdige en adequate implementatie van nieuw beleid maar ook voor maatschappelijke aandachtspunten



zoals *compliance*, integriteit, vergroening en diversiteit;

- Open transparante informatievoorziening over ons, onze deelnemers, onze belangen, *issues* en oplossingen en natuurlijk snelle reactie op uw vragen, suggesties, opmerkingen etc.;
- Gevraagd en ongevraagd bij te dragen aan beleidsontwikkeling, beleidsimplementatie en (materieel-)projecten met respect voor ieders verantwoordelijkheden;
- Uitnodigingen voor werkbezoeken aan deelnemers, afsluiting contracten, oplevering van producten, introductie nieuwe productiecapaciteiten etc.

## Hoofdstuk 2: Onze visie op Defensie en Veiligheid in Rutte IV

In de aanloop naar Rutte IV hebben VNO/NCW, MKB Nederland, FME, TLN en de NIDV, hun zorgen geuit over Defensie en Veiligheid tegen de achtergrond van geopolitieke ontwikkelingen en de rol die onder andere snelle technologische ontwikkelingen daarbij spelen (zie voor een copy van dit formatiefiche bijlage F). Gezamenlijk pleiten wij voor meer en gerichte intensiveringen. In de kern is onze oproep wezenlijke stappen te zetten richting een defensiebudget dat aan de Navo-afspraken van 2% BBP voldoet. Van die intensivering zouden in onze ogen extra middelen voor R&D en het belangrijke *European Defence Fund* deel moeten uitmaken.

In bovengenoemde oproep worden ook op andere terreinen verbeteringen bepleit. Onderstaand overzicht behandelt belangrijke uitwerkingen daarvan en de aandachtspunten die de NIDV/NL-DVI aanvullend onderkent. Wij maken daarbij een onderscheid tussen onderwerpen die direct bij uw aantreden uw aandacht en (vaak) actie behoeven, en onderwerpen die mogelijk meer tijd vergen.

### Aandachtspunten korte termijn (< 6 maanden)

#### **Onderzeeboten**

Maak snel de keuze welk consortium de nieuwe onderzeeboten gaat bouwen en kies bij voorkeur het bedrijf (of de bedrijven) die de Nederlandse industrie en kennisinstellingen de grootste participatie (in omvang, inhoud en duur) garandeert en zo kansen biedt op innovatie, *spin off*, omzet en export op korte en langere termijn. Daarbij moeten de intellectuele eigendomsrechten zo veel als mogelijk in Nederland blijven c.q. vallen. Een mede daarop gebaseerde keuze genereert bovendien de grootste retourstroom van belastingen naar de Nederlandse schatkist en creëert veel (regionale) werkgelegenheid. Voor de industrie is de duur van de lopende verwerving - en met name de noodzaak die langs drie gescheiden sporen (drie werfcombinaties) te verzorgen - een nauwelijks vol te houden financiële en personele belasting, waarover wij graag met u in gesprek gaan. De operationele noodzaak voor een snel besluit is bovendien evident, de boten van de Walrusklasse zijn operationeel en technisch in 2025 aan het einde van hun levensduur. Een verdere vertraging leidt tot extra kosten om de levensduur van de huidige Walrusklasse te verlengen, geld dat beter in nieuwe onderzeeboten kan worden gestopt.

#### **M-fregatten**

Rond de besluitvorming in het dossier vervanging M-fregatten (ASWF-project) zo snel mogelijk af. Ook dit project kent al een lange geschiedenis en leidt eveneens tot oplevering van nieuwe eenheden ver voorbij de operationele en technische levensduur van de te vervangen eenheden. De resterende keuzes in operationele en technische eisen en behoeften zijn ongetwijfeld lastig, maar snelle besluitvorming biedt alle partijen voordelen, onder meer door de stijging van prijzen van materialen, transport etc. Waar noodzakelijke keuzes de reeds bescheiden innovatie in dit vervangingsproject verder onder druk zetten, pleiten wij voor het beschikbaar stellen van extra budget voor gerichte innovatie.

### **Exportbeleid militair materieel en diensten**

Werk de **initiatiefnota “Een gelijk speelveld bij exportvergunningen voor de Europese defensie-industrie”** van voormalige Tweede Kamerleden Bosman en Van Helvert nader uit (zie bijlage G). De NIDV levert graag inhoudelijke bijdragen. Beperk zolang de unieke restrictieve Nederlandse interpretatie van het gemeenschappelijke Europese exportbeleid tot de zeer gevoelige dossiers. Voorkomen moet worden dat verdere aanscherping van exportvergunningen van defensie- en ander veiligheidsmaterieel resulteert in een afwijkende Nederlandse praktijk die nadelig uitpakt voor de NL-DVI, waardoor structureel marktverlies kan optreden. Daar waar export vanuit Europa aanscherping verdient, is een gemeenschappelijke actie de te verkiezen weg. Een eenzijdige Nederlandse opstelling legt bovendien een blokkade op de toekomstige materieelsamenwerking binnen Europa. Fransen, Duitsers, Italianen etc. willen ons dan niet aan boord hebben, en zeker niet als consortiumleider in een EDF-project. Voor deze problematiek vraagt ook ASD aandacht met een brief die via de NIDV is aangeboden aan de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

### **Financieringsproblemen NL-DVI**

Ruim 30% van bedrijven in de defensiesector heeft moeite met het verkrijgen van financiële diensten, zoals bankrekeningen of leningen, vanwege hun activiteiten op de defensiemarkt. Zonder toegang tot het financiële stelsel kan een bedrijf niet functioneren en (internationaal) geen zakendoen. Graag vervolgen wij met Defensie de inspanningen om de NL-DVI de toegankelijkheid tot dit stelsel te laten behouden. ASD heeft hiervoor recent aandacht gevraagd bij de Europees Commissaris voor Handel (zie daarvoor de ‘*sustainable finance letter*’, bijlage H).

### **Ondersteun Nederlandse deelname EDF**

Creëer een taskforce (personeel en budget) voor de Nederlandse inbreng in het EDF. Het EDF is het vehikel om tot een daadwerkelijke Europese Defensie en Veiligheidsindustrie te komen. Tot op heden is Nederland bescheiden ingestapt (vooral via de Interdepartementale Coördinatiegroep Europese defensiesamenwerking, ICG EDS). Dit in tegenstelling tot de grote Europese landen met een navenant grote defensie- en veiligheidsindustrie. Het gevaar dat de kleinere landen en hun DVI worden weggedrukt is levensgroot, al is het maar vanwege de complexe en langdurige inspanningen die Europese trajecten en hun procedures vergen. Een stevige taskforce (30 FTE) en dito budget (€50M/jaar) geeft de NL-DVI en hun publieke opdrachtgevers de kans orders in de toekomst in Nederland te laten landen. De *matching*-voorziening in de Rijksbegroting van zowel Defensie als EZK wordt door de NL-DVI gewaardeerd, maar als een eerste stap gezien.

### **Space-strategie/agenda Defensie**

Publiceer een *space*-strategie/agenda van Defensie. Binnen de NL-DVI zijn verschillende nieuwe bedrijven erin geslaagd innovatieve *space*-producten te ontwikkelen. Thans vliegt een Nederlands product in de ruimte. Ons land huisvest grote Europese ruimtevaartinstituten. De ruimte is als vijfde aan de dimensies voor militair optreden toegevoegd. De VS, het VK en Frankrijk hebben een *space*

*command* opgericht. Door het uitblijven van nationaal beleid wordt op de behoeften in de ruimte niet ingespeeld en de mogelijkheden van onze bedrijven worden niet benut. Een helder kader en een budget is nodig om bedrijven in staat te stellen op de operationele behoeften van de krijgsmacht, politie e.a. in te spelen.

### **Energietransitie van de krijgsmacht**

Een voor de krijgsmacht succesvolle energietransitie kan alleen worden bereikt indien de partners binnen het Gouden Ecosysteem goed samenwerken, De NIDV-deelnemers willen graag meewerken om de Defensie-energie en omgevingstrategie (DEOS) te realiseren. Daarmee kunnen zij zich eveneens internationaal positioneren. Voldoende budget voor de duurzaamheidsaankoop is daarbij een pré.

### **Aandachtspunten lange termijn/kabinetsperiode**

**Bevorder overheidsbrede (diplomatieke en economische) steun** bij het positioneren van het Nederlandse bedrijfsleven (politieke steun bij internationale acquisitie met rol van politieke boegbeelden) in grote internationale materieelprojecten voor de krijgsmacht, politie en andere veiligheidsdiensten. Frankrijk toont hoe het kan. Dat land benadrukt de verwevenheid van technologische en industriële (ontwikkel- en productie-) technieken met de nationale en bondgenootschappelijke veiligheid en vrijheid. Orkestratie van staat en industrie om grote orders binnen te halen is daar (bijna altijd) succesvolle *Chefsache*.

**Intensiveer de samenwerking** tussen alle ministeries die belast zijn met de veiligheid van de inwoners van ons land. Probeer zo veiligheid (*security*) hoger op de nationale agenda te krijgen. Te vaak nog treden de moederdepartementen van de krijgsmacht (Defensie), OM, politie en rechtspraak (JenV) en inlichtingen- en veiligheidsdiensten (BZK en Defensie) zelfstandig op. De beleidsdoelen en uitvoeringstaken van deze ministeries en uitvoeringsapparaten hebben echter veel gemeen. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van drones en cyberveiligheid (toenemende dreiging jegens vitale overheidsfuncties en veel hoogwaardige bedrijven).

**Formeer capaciteit** (projectorganisatie) om Defensie zo maximaal mogelijk gebruik te laten maken van (civiele) fondsen en 'potjes', zowel nationale als Europese (Groeifonds, etc.). Onze ervaring is dat de behoeften van Defensie (inclusief maatschappelijke opdrachten, denk aan verduurzaming en vergroening) regelmatig aansluiten op de doelstellingen die met deze budgetten worden nagestreefd. Op het gebied van elektrisch vliegen, emissieloos varen, *responsible AI*, toepassing van quantum etc. zien wij veel kansen voor de krijgsmacht, politie e.a. om gezamenlijk met de Nederlandse industrie operationele behoeften en maatschappelijke opdrachten innovatief te realiseren. Met de technologische kwaliteiten van het Nederlandse Gouden Ecosysteem voor Defensie en Veiligheid zou Defensie samen met de NIDV hier het voortouw kunnen nemen.

**Update de Defensie Industrie Strategie 2018.** De DIS2018 is een belangrijk document met een strekking die de doelen en belangen van de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven goed definieert. Het beleidsdocument bevat echter geen concrete doelen en tijdslijnen en verdient op enkele punten een update. Daarbij valt te denken aan:

- verbreden van DIS naar Defensie- en Veiligheidsstrategie (DVIS). In de DIS staat de krijgsmacht centraal; door de focus te verbreden naar de politie, brandweer en andere publieke veiligheidsdiensten komen de mogelijkheden van het Gouden Ecosysteem meer binnen bereik van deze uitvoeringsorganisaties en hun beleidsministeries. Ook de Cyber Security Raad heeft zich uitgesproken de DIS2018 te verbreden.
- Opnemen van concrete beleidsdoelen in de tijd inclusief een systeem van voortgangsbewaking; beleidsdoelen op bijvoorbeeld het vlak van *launching customership* (marinebouw), de uitbouw van bestaande succesvolle programma's (zoals Nederland Radarland) en bevordering van nieuwe technologieën en producten, denk aan ruimtevaart (*Space Valley Delft*) en cyber;
- verruimen van mogelijkheden voor 'voorfinanciering' van innovatieve producten en diensten in het defensie- en veiligheidsdomein met een grote strategische, maatschappelijke en/of economische waarde;
- bevorderen van het gebruik van het instrument van *government to government*-contracten voor *single source* verwerving door buitenlandse overheden in navolging van het recente succes met de koop van MMR-radars voor Nederland en Noorwegen. In vooral Oost-Europese (kleine) landen bestaat reële interesse.

**Vervolg voortvarend en verdiep waar opportuun voor de NL-DVI** de internationale samenwerking met Duitsland in bij de komende vervanging van de LCF-fregatten en bij het grote (landgebonden) communicatie en commandovoeringsproject Foxtrot/TEN, waarmee Nederland een belangrijke stap gaat zetten in de richting van de informatiegestuurde krijgsmacht.

**Haak op het terrein** van het toekomstige lucht- en grondgebonden optreden aan bij grote, internationale mega-materieelprojecten die momenteel in de steigers worden gezet. Het gaat daarbij vooral om toekomstige helikopterprojecten (*Future Vertical Lift* en *Next Generation Rotorcraft Capability*) en ook projecten voor het landoptreden (zoals *Main Ground Combat System*).

Het Amerikaanse *Future Vertical Lift*-project is gericht op de vervanging van de helikoptervloot van de USArmy (> 2000 frames), waarbij operationele prestaties (groter bereik en hogere snelheid) en capaciteiten (360 graden *situational awareness*) maar ook technische vereisten (volledige digitalisering en *fly by wire*) belangrijke speerpunten zijn. Voorzien is dat de *US Navy* en *US Air Force* zich bij het project zullen aansluiten. Het is een langlopend project, de eerste opleveringen zijn al voorzien in dit decennium. De hoge eisen in het project sluiten aan bij de mogelijkheden van de innovatieve Nederlandse luchtvaartbedrijven en kennisinstellingen. Hetzelfde geldt ook voor het complementaire Europese *Next Generation Rotorcraft Capability*-project dat door Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Italië en het Verenigd Koninkrijk is geïnitieerd en waaraan de status van een *NATO High Visibility Project* is toegekend. Het gaat om een nieuw concept voor *medium sized*-helikopters die opereren boven

land of zee. Eerste opleveringen zijn voorzien halverwege het volgende decennium. Het *Main Ground Combat System*-project is een Frans-Duitse samenwerking gericht op de vervanging van de Leclerc- en Leopard-tanks door een combinatie van lichtere en zwaardere bemande en onbemande systemen die onderling via data en andere technieken nauw zijn verbonden. Operationele effectiviteit (bescherming, *situational awareness* en vuurkracht) zijn daarbij belangrijk aandachtspunten. Ook hier zijn de eisen hoog wat kansen biedt aan de Nederlandse innovatieve industrie en kennisinstellingen.

**De DVI kan Defensie ontzorgen en ontlasten** waar het niet-kernactiviteiten betreft. Versterk de inzet van de NL-DVI in het kader van de adaptieve krijgsmacht. **Bezit** krijgt binnen de krijgsmachtonderdelen nog steeds de voorkeur, waar **gebruik** een reëel alternatief vormt en via prestatiecontracten de behoefte en eisen van Defensie kunnen worden vormgegeven en bewaakt. Defensie en de industrie vissen in dezelfde vijver van technisch specialisten. Maak meerjarige afspraken met bedrijven en onderwijsinstellingen waardoor technici zich initieel binden aan Defensie en daarna aan bedrijven.

*Last but not least* vragen wij uw aandacht voor **onze samenwerking**. Deze is goed, maar kan zich nog verder ontwikkelen. In onze ogen bestaan er reële mogelijkheden tot verder **wederzijds voordeel** door aan tempo, focus & massa en open interactie meer aandacht te besteden: en zo de strategische relatie Defensie – NIDV zoals beoogd bij de gezamenlijke oprichting van de NIDV, verder vorm te geven

- **Hoger tempo**; Defensie verleent opdrachten vaak na uitgebreide, langdurige voorbereiding; de ‘hartslag’ van Defensie verschilt nogal met die van het bedrijfsleven; bedrijven zien zich daardoor voor meerdere uitdagingen geplaatst, waaronder financiële. Ook ervaren zij druk op hun concurrentievermogen en marktpositie doordat hun innovatieve producten (te) laat/te langzaam toepassing krijgen; Nederland kan zich eenvoudigweg geen traag tempo in met name *high end technology* veroorloven, daarvoor is de Europese en mondiale concurrentie te groot;
- **Meer focus en meer massa**; Defensie stapt vaak bescheiden in op nieuwe nationale en internationale ontwikkelingen; de invulling van initiatieven zoals het thema Veiligheid in het Missiegedreven Topsectoren- en Innovatiebeleid en de benutting van het Groeifonds en het EDF in de Defensieplanning verloopt daardoor met kleine stappen. Zoals hierboven al geadviseerd, vergt het EDF een bureau met mankracht en budget. In de defensieplanning kan worden voorgesorteerd in welke (grote) projecten ons land de mogelijkheden van het EDF wil benutten. Een heldere keuze door Defensie waar wel en waar niet op in te steken stelt het bedrijfsleven in staat om van haar kant capaciteiten vrij te maken voor onderzoek, ontwikkeling en later productie;
- **Blijvende interactie**; integriteit en zakelijkheid staan hoog in het vaandel bij Defensie en het bedrijfsleven, interactie en integriteit moeten elkaar echter niet uitsluiten. De NL defensie- en veiligheidssector merkt terughoudendheid in het aangaan van contacten. Zonder interactie kan het bedrijfsleven echter niet inspelen op de behoeften van Defensie en de kansen die er voor het Nederlandse bedrijfsleven liggen.

## Afsluitend

Met dit informatie-overzicht hoopt de NIDV u als recent aangetreden bewindspersonen een eerste indruk te geven van de bedrijven die producten en diensten, fysiek en digitaal, verlenen aan de krijgsmacht, politie en andere publieke veiligheidsorganisaties in Nederland en daarbuiten. De NL



defensie- en veiligheidssector en de NIDV ontvangen u in de komende maanden en jaren graag op locatie bij één of meer bedrijven en/of kennisinstellingen om zelf kennis te maken met onze collega's en de grote verscheidenheid aan innovatieve producten en diensten die bijdragen aan de veiligheid van Nederlanders.

Wij wensen u een succesvolle ambtstermijn toe.